

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
INTERREGIONAL ACADEMY OF PERSONNEL MANAGEMENT

ISSN 2786-7153 (Print)
ISSN 2786-7161 (Online)

**СУЧАСНА МЕДИЦИНА,
ФАРМАЦІЯ
ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я**

**MODERN MEDICINE,
PHARMACY
AND PSYCHOLOGICAL HEALTH**

**ВИПУСК 2 (20)
ISSUE 2 (20)**

2025

**Видавничий дім
«Гельветика»
2025**

**Рекомендовано до друку Вченою радою
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 9 від 29 жовтня 2025)**

Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я / [головний редактор Н. Свиридова]. – Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. – Випуск 2 (20). – 216 с.

Журнал «Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я» є науковим рецензованим медичним виданням, в якому здійснюється публікація матеріалів науковців різних рівнів у вигляді наукових статей з метою їх поширення як серед вітчизняних дослідників, так і за кордоном.

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних і посилань.

До 2 вересня 2022 року видання мало назву «Психологічне здоров'я».

**Ідея створення
видання:**

Коляденко Н. В. – д-р мед. наук, доц., професор кафедри медичної психології Інституту медичних та фармацевтичних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна).

Головний редактор:

Федосов А. І. – д-р фарм. наук, проф., директор Інституту медичних та фармацевтичних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна.

Редакційна колегія:

Бєленічев І. Ф. – д-р біол. наук, проф., завідувач кафедри фармакології та медичної рецептури з курсом нормальної фізіології, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет (Україна); **Горчакова Н. О.** – д-р мед. наук, професор кафедри фармакології, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна); **Головчанська О. Д.** – д-р мед. наук, доц., доцент кафедри стоматології, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна); **Дорошенко А. І.** – канд. фармацевт. наук, асистент кафедри фармакології, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна); **Дорошенко О. М.** – д-р мед. наук, проф., директор Інституту стоматології, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (Україна); **Друзь О. В.** – д-р мед. наук, заслужений лікар України, начальник клініки психіатрії, Національний військово-медичний клінічний центр «Головний військовий клінічний госпіталь», професор кафедри медичної психології Інституту медичних та фармацевтичних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна); **Живаго Х. С.** – канд. мед. наук, доцент кафедри медичної психології, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна); **Ільїна Т. В.** – д-р фармацевт. наук, проф., професор кафедри фармакогнозії, Київський медичний університет (Україна); **Карачевський А. Б.** – канд. мед. наук, доц., доцент кафедри загальної, дитячої, судової психіатрії і наркології, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (Україна); **Кірсев І. В.** – д-р мед. наук, проф., професор кафедри фармакології та фармакотерапії, Національний фармацевтичний університет (Україна); **Мальцев Д. В.** – канд. мед. наук, доц., завідувач лабораторії імунології та молекулярної біології Інституту експериментальної і клінічної медицини, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна); **Михайлов Б. В.** – д-р мед. наук, проф., професор кафедри загальної, дитячої, судової психіатрії і наркології, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (Україна); **Нусейр Мохамед Халед** – д-р мед. наук, проф., завідувач кафедри біохімії, Йорданський університет науки і технологій (Ірбід, Йорданія); **Ольховська А. Б.** – д-р фармацевт. наук, доц., професор кафедри загальної та клінічної фармації, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна); **Омельянович В. Ю.** – д-р мед. наук, проф., професор кафедри загальної, дитячої, судової психіатрії і наркології, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (Україна); **Панченко О. А.** – д-р мед. наук, генеральний директор, Державний заклад «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр Міністерства охорони здоров'я України» (Україна); **Свиридова Н. К.** – д-р мед. наук, проф., завідувач кафедри неврології і рефлексотерапії, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (Україна); **Соловійов О. С.** – д-р мед. наук, д-р фармацевт. наук, проф., професор кафедри загальної і клінічної фармації Інституту медичних та фармацевтичних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна); **Харченко О. В.** – д-р мед. наук, професор кафедри анатомії, клінічної анатомії, оперативної хірургії, патоморфології та судової медицини Медичного інституту, Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Україна); **Черненко І. О.** – канд. мед. наук, ординатор клініки психіатрії, Національний військово-медичний клінічний центр «Головний військовий клінічний госпіталь», доцент кафедри медичної психології Інституту медичних та фармацевтичних наук, Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна); **Черно В. С.** – д-р мед. наук, проф., професор кафедри анатомії, клінічної анатомії, оперативної хірургії, патоморфології та судової медицини Медичного інституту, Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Україна); **Чопчик В. Д.** – д-р мед. наук, доц., професор кафедри стоматології, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна).

*Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1173 від 11.04.2024 року.*

Ідентифікатор медіа: R30-03889.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (вул. Фрометівська, буд. 2, м. Київ, 03039, iarpn@iarpn.edu.ua, тел. (044) 490-95-00).

«Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я» включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») відповідно до Наказу МОН України № 530 від 6 червня 2022 року (додаток 2), Наказу МОН України № 1166 від 23 грудня 2022 року (додаток 3) та Наказу МОН України № 491 від 27 квітня 2023 року (додаток 3). Спеціальності: І1 – Стоматологія, І2 – Медицина, І4 – Медична психологія, І8 – Фармація (за спеціалізаціями).

Усі електронні версії статей журналу оприлюднюються на офіційній сторінці видання
<http://journals.maup.com.ua/index.php/psych-health>

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ЗМІСТ

МЕДИЦИНА

Марія АРАВІЦЬКА, Зиновій ОСТАПЯК, Лідія ШЕРЕМЕТА, Іван МИХАЙЛЮК, Лілія ОЛЕКСЮК ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ЖІНОК З ЕНДОПРОТЕЗОМ КОЛІННОГО СУГЛОБА ЯК НАСЛІДКУ РЕВМАТОЇДНОГО АРТРИТУ У ПІСЛЯПОЛОГОВОМУ ПЕРІОДІ ПІСЛЯ ВАГІНАЛЬНОГО ПОЛОГОРОЗРІШЕННЯ.....	10
Василь БАГРІЙ, Володимир БЕНЕДИКТ ВНУТРІШНЬОЧЕРЕВНИЙ ТИСК ЯК ОДИН ІЗ КРИТЕРІЇВ ВИБОРУ ХІРУРГІЧНОЇ ТАКТИКИ ПРИ ГОСТРІЙ НЕПРОХІДНОСТІ ТОНКОЇ КИШКИ	17
Олександр ГАЛАЧЕНКО КЛІНІЧНЕ ДУШПАСТИРСТВО ЯК ІНТЕГРАТИВНИЙ РЕСУРС МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПОСТІНСУЛЬТНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ: МОДЕЛЬ КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	21
Ігор ГРИГУС ДИНАМІКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ ТА УЛЬТРАЗВУКОВИХ ПАРАМЕТРІВ БІЛОЇ ЛІНІЇ ЖИВОТА ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ВТРУЧАННЯ У ЖІНОК З ПІСЛЯПОЛОГОВИМ ДІАСТАЗОМ	27
Микола ДРОСИК АНАЛІЗ КРИТЕРІЇВ КТ-ВОЛЮМОМЕТРІЇ ТА RECIST 1.1 В ОЦІНЦІ ДИНАМІКИ МЕТАСТАТИЧНИХ УРАЖЕНЬ ПЕЧІНКИ.....	33
Тетяна КОМАРОВА, Віта КОНАХ НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ОФТАЛЬМОЛОГІЇ: ВІЙНА, СТРЕС І ВТРАТА ЗОРУ	41
Тетяна КРАВЧЕНКО, Дар'я УСЕНКО ПСИХОСОМАТИЧНІ РЕАКЦІЇ У ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ: ФОКУС НА ПОРУШЕННЯ СНУ.....	50
Тарас КРИЦЬКИЙ, Людмила МІГЕНЬКО, Вадим ТВОРКО, Катерина ЮРІЇВ, Софія ЧАРНОШ, Ігор МОРОЗОВИЧ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ АКТУАЛЬНОСТІ ПИТАННЯ РЕЗЕКЦІЇ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ	58
Наталія КРЯЧКОВА, Василь ЧУЙКО, Тетяна ВАСИЛЕНКО, Артемій ВАСИЛЕНКО КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ВАГІНАЛЬНОЇ МІКРОБІОТИ У ЖІНОК ЗІ ЗВИЧНИМ НЕВИНОШУВАННЯМ	67
Христина КУЗЬМИК, Ксенія ДЕЛЬВА, Дмитро ДУХОВИЧ, Богдан ШИМАНСЬКИЙ, Назарій ІЛЬНИЦЬКИЙ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ПОКАЗНИКИ АСТЕНО-ВЕГЕТАТИВНОГО СИНДРОМУ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ СТАРШИХ ВІКОВИХ ГРУП З ХВОРОБОЮ ПАРКІНСОНА.....	75
Марія ОВДІЙ, Дмитро ФЕДЬКОВ, Володимир РУСАНОВ, Марина МИХАЙЛИЧЕНКО, Наталія ТЕРЕЩЕНКО ОБҐРУНТУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО АЛГОРИТМУ ДЛЯ ПАЦІЄНТІВ З ХРОНІЧНИМ БОЛЕМ У НИЖНІЙ ДІЛЯНЦІ СПИНИ	82
Марія ПОДОЛЮК, Анна БЕКЕСЕВИЧ ПОРІВНЯЛЬНА АНАТОМІЯ КРОВОПОСТАЧАННЯ ЖІНОЧОЇ РЕПРОДУКТИВНОЇ СИСТЕМИ ЛЮДИНИ ТА ЩУРА	93
Михайло ПРОЦАЙЛО, Уляна МУДРИК, Олена ІСКРА, Тамара ВОРОНЦОВА, Ігор ГОРІШНИЙ, Павло ГОЩИНСЬКИЙ СИНДРОМАЛЬНІ ПРОЯВИ ФІБРОЗНО-КОРТИКАЛЬНОГО ДЕФЕКТУ У ПІДЛІТКА – КЛІНІЧНИЙ ВИПАДОК	97

Олег ФІТЬКАЛО, Вячеслав ЗАЙКА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ПРОЯВИ, МЕХАНІЗМИ ТА ПІДХОДИ ДО ЛІКУВАННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ АСОЦІЙОВАНОГО З РОЗЛАДАМИ ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ В УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	103
Василь ЧУЙКО, Тетяна ВАСИЛЕНКО, Ірина ГАРАГУЛЯ, Наталя КРЯЧКОВА, Артемій ВАСИЛЕНКО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБІОТИКА AEROCOCCUS VIRIDIANS В ПРОФІЛАКТИЦІ ЛАКТАЦІЙНОГО МАСТИТА У ПОРОДІЛЬ З ЛАКТОСТАЗОМ	109
Микола ШЕВЧУК СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ І КВАНТИТАТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ КЛІТИН СТІНКИ СИНУСОЇДНИХ КАПІЛЯРІВ ПЕЧІНКИ ЩУРІВ ПІСЛЯ 8 ТИЖНІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ВПЛИВУ ОЛІЇ КАНАБІДІОЛУ	114
СТОМАТОЛОГІЯ	
Олександр БЛІНСЬКИЙ, Джулія АЛЬ-ІНАЯ, Іван ГАНГУР, Мілан ІЗАЙ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЙНОВІШИХ РОЗРОБОК У ЗАСТОСУВАННІ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ДЛЯ РЕГЕНЕРАЦІЇ ТКАНИН ТА СТРУКТУР ЗУБА. (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)	122
Олександр БЛІНСЬКИЙ, Ксенія КОБАКА, Мирослав ГОНЧАРУК-ХОМИН, Іван ГАНГУР, Мілан ІЗАЙ ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ СИСТЕМ ДОСТАВКИ НІКОТИНУ НА СТАН РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ	128
Ганна ВОРОНІНА, Артур МОСТОВИЙ, Вікторія АФОНІНА СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ВИЯВЛЕННЯ ЗУБНОЇ БІОПЛІВКИ	133
Вікторія ІВАСЬКЕВИЧ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ WEBSEPH В ПРАКТИЦІ ЛІКАРЯ-ОРТОДОНТА	138
Дмитро КОВАЛЬЧУК ДИНАМІКА СИРОВАТКОВОГО ФНП-А ЗА УМОВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО КАРАГІНАНОВОГО ЗАПАЛЕННЯ СКРОНЕВО-НИЖНЬОЩЕЛЕПНИХ СУГЛОБІВ	143
Уляна МАТОЛИЧ, Світлана УШТАН КЛІНІЧНІ РІШЕННЯ ПРИ РЕКОНСТРУКЦІЇ НИЖНЬОЇ ЩЕЛЕПИ ПІСЛЯ ВОГНЕПАЛЬНОГО ПОРАНЕННЯ	148
Ігор ТУКАЛО, Артур ЛЯХ, Мирослав ГОНЧАРУК-ХОМИН ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ТОЧНОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ ПОЛОЖЕННЯ ДЕНТАЛЬНИХ ІМПЛАНТАТІВ В ХОДІ ІНТРАОРАЛЬНОГО СКАНУВАННЯ: КЛІНІЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ	152
Андрій ФЕДОСОВ, Олег САВЧУК, Руслан ЯКИМЕНКО ОСОБЛИВОСТІ ОФЛАЙН-НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕДИКО-СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ІМФН МАУП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	163
Вадим ЧЕРНЯВСЬКИЙ, Юлія СТРЮК ДОСТУП ДО СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ	165
МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ	
Сергій ПАШКОВСЬКИЙ, Наталія ОРДАТІЙ, Валентина ЧОРНА, Вікторія АНГЕЛЬСЬКА, Наталія ГУМЕНЮК ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	169

ФАРМАЦІЯ, ПРОМИСЛОВА ФАРМАЦІЯ

Олена ВЕЛЬЧИНСЬКА, Ірина СТРІЧКА ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУБСТАНЦІЇ ЛАКТИТОЛУ МЕТОДОМ ВЕРХ.....	177
Aelita KRYCHKOVSKA, Taras VARVARYCH, Natalia MONKA, Andrii MYLIANYCH, Andriy KOMAR IMAGE FORMATION IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY IN THE ENVIRONMENT OF HEALTH CARE INSTITUTIONS ON THE EXAMPLE OF A STUDENT POLYCLINIC	184
Марта МАНІЛІЧ, Ірина ГНАТІВ, Роксолана КОНЕЧНА <i>PINUS MUGO TURRA</i> : АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	192
Olena MOZGOVA, Mykola BLAZHEYEVSKIY, Svitlana KARPOVA, Natalia BONDARENKO, Tetiana TOMAROVSKA VOLTAMMETRIC DETERMINATION OF HYDROGEN PEROXIDE CONTENT IN PERACETIC ACID DISINFECTANT.....	204
Наталія САХНАЦЬКА, Костянтин КОСЯЧЕНКО SWOT-АНАЛІЗ УПРОВАДЖЕННЯ 2D-КОДУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ.....	211

УДК 378.147:614.253.4:355.48(477)
DOI <https://doi.org/10.32689/2663-0672-2025-2-24>

Андрій ФЕДОСОВ

доктор фармацевтичних наук, професор, директор Інституту медичних та фармацевтичних наук, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», fedosov.a@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1180-9836

Олег САВЧУК

доктор медичних наук, професор, декан медико-стоматологічного факультету Інституту медичних та фармацевтичних наук, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», kab413@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5771-3990

Руслан ЯКИМЕНКО

доцент кафедри стоматології, PhD, ПЗВО «Харківський інститут медицини та біомедичних наук», yakymenko.rus@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8260-1560

**ОСОБЛИВОСТІ ОФЛАЙН-НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕДИКО-СТОМАТОЛОГІЧНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ ІМФН МАУП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Постановка проблеми. З початком повномасштабної війни в Україні вища медична освіта зазнала кардинальних змін. Стоматологічні факультети особливо потребують офлайн-підготовки, оскільки дистанційні формати не забезпечують набуття необхідного рівня клінічних навичок.

Аналіз досліджень. За даними ВООЗ (2022), AMEE (2023) та WFME, безперервність клінічної практики є ключовою для якості медичної освіти навіть у кризових умовах. Вітчизняні роботи відзначають психоемоційне виснаження здобувачів вищої освіти та втрати матеріально-технічної бази.

Мета. Виявлення та аналіз особливостей офлайн-навчання здобувачів вищої освіти стоматологічних факультетів під час воєнного стану.

Матеріали і методи. Контент-аналіз документів МОН України та МОЗ України, онлайн-анкетування 212 студентів МАУП (2023–2024), фокус-групові інтерв'ю з 11 викладачами, міжінституційний аналіз, статистична обробка (SPSS v.25).

Результати. Найпоширеніші бар'єри: логістика (64%), обмежений доступ до клінічної бази (64%), психоемоційне виснаження (51%), повітряні тривоги (60%), руйнування інфраструктури (48%). 72% студентів позитивно оцінили симуляційне навчання, але 51% визнали bedside-практику незамінною.

Висновки. Офлайн-навчання є незамінним елементом у підготовці лікарів-стоматологів. Необхідно розвивати симуляційні центри, забезпечити фінансування безпечних кластерів та включати психоемоційну підтримку здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: воєнний стан, медична освіта, стоматологія, офлайн-навчання, адаптивні стратегії.

**Andrii Fedosov, Oleg Savchuk, Ruslan Iakymenko. FEATURES OF OFFLINE TRAINING OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS OF THE MEDICAL AND DENTAL FACULTY OF IMPH MAUP IN THE CONDITIONS OF
MARTIAL LAW**

Problem statement. Since the beginning of Russia's full-scale aggression against Ukraine, higher medical education has undergone fundamental transformations. Dental faculties are especially dependent on offline training, as clinical competencies cannot be fully achieved online.

Analysis of research. According to WHO (2022), AMEE (2023), and WFME, maintaining clinical practice continuity is vital under crisis conditions. Ukrainian studies highlight psycho-emotional exhaustion of students and loss of simulation laboratories.

Purpose. To identify and analyze the peculiarities of offline training of dental students under martial law in Ukraine.

Materials and methods. Content analysis of documents (Ministry of Education and Science, Ministry of Health, WHO), online survey of 212 students of MAUP (2023–2024), focus groups with 11 lecturers, inter-institutional comparison, statistical analysis (SPSS v.25).

Results. Main barriers: logistics (64%), limited access to clinical bases (64%), psycho-emotional stress (51%), air raid alarms (60%), infrastructure destruction (48%). 72% of students rated simulation training as effective, but 51% stated that bedside practice is irreplaceable.

Conclusions. Offline education remains essential for dental training. There is a need to develop simulation centers, ensure funding of safe educational clusters, and integrate psycho-emotional support into curricula.

Key words: martial law, medical education, dentistry, offline learning, adaptive strategies.

Постановка проблеми. З початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України в лютому 2022 року вітчизняна система вищої освіти опинилася в умовах глибокої трансформації. Особливої уваги потребує вивчення адаптаційних механізмів, які були запроваджені на медико-стоматологічних факультетах, де освітній процес неможливо повністю перевести у дистанційний формат через необхідність клінічної та практичної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними ВООЗ (2022) та Європейської асоціації медичної освіти (AMEE, 2023) підготовка майбутніх лікарів у кризових умовах повинна забезпечувати неперервність та якість клінічного компоненту. Рекомендації WFME підкреслюють необхідність збереження практичної складової навіть у надзвичайних ситуаціях. Кузнецова (2023) відзначає психоемоційну вразливість здобувачів вищої освіти, що підтверджує актуальність нашого дослідження.

Мета статті. Виявлення та аналіз особливостей офлайн-освітнього процесу здобувачів вищої освіти на стоматологічних факультетах в умовах воєнного стану, визначення бар'єрів та ефективних адаптивних стратегій.

Виклад основного матеріалу дослідження

Методи:

1. Контент-аналіз нормативної бази (МОН, МОЗ, ВООЗ, Єврокомісія, WFME).
2. Онлайн-анкетування 212 студентів МАУП (2023–2024).

Література:

1. AMEE. Medical education in conflict zones: strategic policy brief. 2023.
2. Diasemidze E., Obidnyak V., Savchuk O., Taravneh Sh., Yakymenko R. Offline medical education in Ukraine during martial law: institutional challenges. *Journal of Medical Education Studies*. 2024.
3. European Commission. Health and education in crisis situations: analytical report. Brussels, 2023.
4. Міністерство освіти і науки України. Аналіз функціонування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. Київ, 2023.
5. Міністерство охорони здоров'я України. Методичні рекомендації щодо клінічної підготовки студентів медичних факультетів. Київ, 2023.
6. Українська асоціація медичної освіти. Рекомендації щодо клінічної підготовки в умовах надзвичайного стану. Київ, 2024.
7. WHO. Medical education in emergencies: maintaining quality in crisis. World Health Organization, 2022.
8. WFME. Standards in medical education under emergency conditions. 2022.
9. Кузнецова І.О. Психоемоційна стійкість студентів-медиків у кризових умовах. *Медична освіта*. 2023. №2(101). С. 34–40.
10. AMEE & WFME. Simulation training in medical education: global review. 2023.

Дата надходження статті: 30.07.2025

Дата прийяття статті: 20.08.2025

Опубліковано: 14.11.2025

3. Фокус-групові інтерв'ю з викладачами (11 осіб, 5 кафедр).

4. Порівняльний аналіз з іншими ЗВО (НМУ, БДМУ).

5. Статистична обробка (ρ Спірмена, U-критерій Манна–Уїтні, $p < 0,05$).

Результати:

– 47,6% здобувачів вищої освіти повідомили про неможливість доступу до клінічної бази.

– 38% мали ознаки тривожності за шкалою HADS.

– 72% високо оцінили симуляційне навчання, але 51% визнали контакт із пацієнтом незамінним.

– Основні бар'єри: логістика (64%), повітряні тривоги (60%), руйнування інфраструктури (48%).

– В окремих ЗВО заняття проводилися в укриттях із автономним живленням.

Обговорення. Офлайн-навчання в умовах воєнного стану демонструє гнучкість і стійкість, але супроводжується серйозними психоемоційними викликами. Blended learning і симуляційні методи частково компенсують втрати, проте потрібна державна підтримка та психосоціальна допомога.

Висновки і перспективи:

1. Офлайн-навчання залишається незамінним у медичній освіті.

2. Необхідні гнучкі фінансові механізми для безпечних освітніх кластерів.

3. Важливо впровадити національні програми психологічної підтримки здобувачів вищої освіти.

4. Перспективним є розвиток симуляційних центрів та мобільних клінік.